

نقش دلبستگی به مکان در هویت بخشی به رودخانه‌های درون شهرها نمونه موردی (رودخانه کارون)

امیر نوری مکرّم

داوطلب اخذ درجه دکتری معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز

Amino_3330@yahoo.com

چکیده

شهرها به عنوان مکان زندگی و فعالیت انسان، نه تنها بخش مهمی از محیط می باشند بلکه علاوه بر تاثیر گذاری بر محیط زیست، باعث بهبود کیفیت زندگی، احساسات و ایجاد حس دلبستگی به مکان می گردند و از آنجا که ادراک مکانی نتیجه تعامل انسان با عناصر درون محیط است، وجود رودخانه هم می تواند به عنوان یک عنصر طبیعی در شهر، در هویت مندی آن تاثیر به سزایی داشته باشد. این پژوهش با انگیزه توجه به اهمیت دلبستگی و ابعاد آن با تبیین شاخص های دلبستگی به مکان، نقش آن را در ایجاد مطلوبیت و هویت رودخانه کارون بررسی می کند. پژوهش مذکور با روش مطالعه نمونه موردی و مطالعات میدانی و مصاحبه حضوری با شهروندان اهوازی و گردشگران و بازدیدکنندگان از پارک ساحلی رودخانه کارون و تحلیل آن با استفاده از آمارهای توصیفی و استنباطی انجام شده است. امید است نتایج تحقیق بتواند عوامل موثر بر ایجاد دلبستگی به رودخانه به عنوان یک مکان هویت مند برای ساکنین و گردشگران این شهر را تبیین نماید.

واژگان کلیدی: ادراک مکانی، رودخانه کارون، شهر، محیط زیست، هویت.

مقدمه

تضعیف حس مکان و دلبستگی به آن موجب تغییر در احساس و تصور مردم از مکان شده است. تاریخ نشان می دهد که انسان هر چه بر توانایی های علمی خود افزوده از تنش و واکنش های هماهنگ و بی واسطه بین خود و طبیعت کاسته است حال آنکه دوری فیزیکی از طبیعت، عدم دلبستگی و فقدان تاثیرات روحی-روانی را به دنبال داشته است. منطقی نیست که منافع مستقیم تماس خود با طبیعت را تشخیص دهیم ولی به بقای آن اهمیت ندهیم (قاسمی اصفهانی، ۱۳۹۰). از آنجا که معنا و دلبستگی و ایجاد یک تصویر ذهنی منطبق با عینیت، از خواص مکان است هر گونه آسیب به آن مکان موجب مخدوش شدن هویت آن منطقه می شود، در این راستا رودخانه کارون در شهر اهواز که دارای ویژگیهای اکولوژیکی، اجتماعی، فرهنگی و فعالیتی با ارزش بوده انتخاب شده تا ضمن بررسی شاخص های دلبستگی به مکان و ارزیابی آنها بتوان مفاهیم گوناگونی در رابطه با پیوند میان انسان و طبیعت مورد توجه قرار داد که مبین چگونگی عمق حضور انسان در مکان و به تبع آن دستیابی به سطوح مختلفی از دلبستگی و هویت مندی آن مکان باشد. مقاله حاضر در پی بررسی روابط درونی میان مفاهیم مذکور می باشد.

بررسی مفهوم مکان از دیدگاه های گوناگون

بررسی مفهوم مکان بر اساس دیدگاه پدیدارشناسی مبین این است که مکان چیزی بیش از یک محل انتزاعی بوده و مجموعه ای از عناصری است که در کنار یکدیگر کاراکتر محیطی را تعریف می کنند؛ چیزی که در واقع ماهیت مکان محسوب می شود. (Norberg schulz, 1975, 431). ماهیتی که بر اساس نوعی آگاهی و ادراک قرار دارد و مکان ها را مرکزی پر محتوا و عمیق از هستی وجود بشری تعریف می کند. (Relph, 1976)